

PRODUKTY ORGANICZNE	N O R M A B R A N Ż O W A	BN-86
	Produkty organiczne	7313-02
	Produkty uboczne przemysłu papierniczego	Zamiast BN-80/7313-02
	Surowy olej talowy	Grupa katalogowa 0955

1. WSTĘP

1.1. Przedmiot normy. Przedmiotem normy jest surowy olej talowy otrzymywany z mydła posiarzanowego, stanowiący mieszaninę kwasów tłuszczowych, żywicznych i substancji nie zmydlających się, stosowany głównie do przerobu na kwasy żywiczne i tłuszczowe.

1.2. Określenia. Substancje nie zmydlające się są to substancje nie zmydlające się alkoholowym roztworem wodorotlenku potasowego i nielotne w temperaturze 100°C, lecz rozpuszczalne w eterze naftowym i eterze etylowym.

2. PODZIAŁ I OZNACZENIE

2.1. Podział. W zależności od składu chemicznego, rozróżnia się trzy gatunki oleju talowego: I, II i III.

2.2. Przykład oznaczania surowego oleju talowego:

SUROWY OLEJ TALOWY I BN-86/7313-02

3. WYMAGANIA

Wymagania podano w tabl. 1.

Tablica 1

Oznaczenie	Gatunek		
	I	II	III
a) Zawartość wody ¹⁾ , %(m/m), nie więcej niż	2,0	3,0	3,0
b) Popiół, %(m/m), nie więcej niż	0,4	0,6	0,8
c) Zawartość substancji nie zmydlających się, %(m/m), nie więcej niż	10,0	11,0	13,0
d) Liczba kwasowa, nie mniej niż	150,0	140,0	135,0
e) Zawartość kwasów żywicznych, %(m/m), nie mniej niż	50,0	45,0	nie normalizuje się
f) Zawartość kwasów mineralnych w przeliczeniu na H ₂ SO ₄ , %(m/m), nie więcej niż	0,02	0,04	0,04
g) Lepkość oznaczana metodą Englera w temperaturze 95°C, °E, nie więcej niż	20	20	25

¹⁾ Dopuszcza się wyższą zawartość wody do 4,5%(m/m), po uzgodnieniu pomiędzy producentem i odbiorcą.

Zgłoszona przez Instytut Chemii Przemysłowej
Ustanowiona przez Dyrektora Instytutu Chemii Przemysłowej dnia 30 kwietnia 1986 r.
jako norma obowiązująca od dnia 1 stycznia 1987 r.
(Dz. Norm. i Miar nr 15/1986 poz. 29)

4. PAKOWANIE, PRZECHOWYWANIE I TRANSPORT

4.1. Pakowanie. Surowy olej talowy należy pakować do cystern wyposażonych w instalację grzejną.

Dopuszcza się także inny rodzaj opakowania po uprzednim uzgodnieniu pomiędzy odbiorcą i dostawcą.

Znakowanie opakowań należy wykonać zgodnie z PN-85/O-79252, umieszczając na każdym napis zawierający co najmniej:

- nazwę lub znak zakładu produkcyjnego,
- oznaczenie wg 2.2,
- numer partii,
- masę brutto i netto,
- datę produkcji,
- okres gwarancji.

4.2. Przechowywanie. Surowy olej talowy należy przechowywać w zbiornikach zamkniętych, aluminiowych lub ze stali kwasoodpornej, zaopatrzonych w sprawne elementy grzejne.

4.3. Transport. Surowy olej talowy nie jest materiałem niebezpiecznym w myśl kryteriów obowiązujących w przepisach transportowych.

Należy go transportować w wagonach cysternach aluminiowych lub ze stali kwasoodpornej, zaopatrzonych w sprawne elementy grzejne. Dopuszcza się transport oleju talowego w innych opakowaniach po uprzednim uzgodnieniu ich pomiędzy odbiorcą, dostawcą i przewoźnikiem.

Inne uzgodnione opakowania należy znakować wg PN-85/O-79252.

5. BADANIA

5.1. Rodzaje badań

- oznaczanie zawartości wody (3a),
- oznaczanie zawartości popiołu (3b),
- oznaczanie substancji nie zmydlających się (3c),
- oznaczanie liczby kwasowej (3d),
- oznaczanie zawartości kwasów żywicznych (3e),
- oznaczanie zawartości kwasów mineralnych (3f),
- oznaczanie lepkości (3g).

5.2. Wielkość partii. Partię stanowi olej talowy uzyskany w jednakowych warunkach technologicznych przy użyciu jednakowych surowców.

5.3. Pobieranie próbek i przygotowanie średniej próbki laboratoryjnej. Przy pobieraniu próbek należy stosować wytyczne wg PN-67/C-04500. Z każdej cysterny należy pobrać czystym i suchym próbnikiem nr 8 — 10 wg PN-74/C-60008 z całej wysokości słupa trzy próbki pierwotne. U producenta dopuszcza się pobieranie próbek ze zbiorników magazynowych w czasie przepompowywania do cystern. Następnie próbki należy połączyć i dokładnie wymieszać. Objętość tak przygotowanej średniej próbki laboratoryjnej powinna wynosić co najmniej 500 g. Średnią próbkę należy podzielić na dwie równe części i umieścić w oddzielnych słoikach. Słoiki powinny być całkowicie napełnione, aby ograniczyć możliwości stykania się próbki z powietrzem. Słoiki

należy zakorkować, zalać parafiną oraz umieścić napisy zawierające co najmniej:

- nazwę lub znak producenta,
- numer partii,
- datę pobrania próbek,
- nazwisko osoby pobierającej próbkę.

Jedną próbkę należy przeznaczyć do analizy, a drugą przechowywać w ciągu trzech miesięcy od analizy rozjemczej. Opakowania średniej próbki laboratoryjnej należy otwierać bezpośrednio przed przystąpieniem do wykonania analizy.

5.4. Opis badań

5.4.1. Oznaczanie zawartości wody wykonać wg PN-83/C-04523, stosując kolbę destylacyjną 500 ml i ksylen jako czynnik azeotropujący.

5.4.2. Oznaczanie zawartości popiołu

5.4.2.1. Zasada oznaczania polega na spalaniu próbki i oznaczaniu pozostałości po wyprażeniu.

5.4.2.2. Odczynniki. Nadtlenek wodoru, roztwór 5%(V/V).

5.4.2.3. Przyrządy

- Piec silitowy lub mufłowy.
- Płytką grzejną.
- Tygiel porcelanowy.

5.4.2.4. Wykonanie oznaczania. Odważyć 5 g oleju talowego z dokładnością do 1 mg w tyglu wyprażonym uprzednio w temperaturze $700 \pm 25^\circ\text{C}$ do stałej masy.

Tygiel z próbką postawić na płytce grzejnej i podgrzać ostrożnie aż do zaprzestania pienienia. Następnie włożyć do ciepłego oleju kawałek złożonego sączka bezpopiołowego i zapalić. Po zwęgleniu oleju, prażyć próbkę w piecu, podnosząc powoli temperaturę do $700 \pm 25^\circ\text{C}$, aż do całkowitego spalania.

Jeżeli pozostały popiół zawierać będzie w dalszym ciągu nie spalone kawałki, należy po ostudzeniu ostrożnie zwilżyć osad paroma kroplami nadtlenu wodoru, odparować na płytce grzejnej do sucha i prażyć w piecu do stałej masy.

5.4.2.5. Liczba oznaczeń. Należy wykonać co najmniej dwa równoległe oznaczenia.

5.4.2.6. Obliczanie wyników. Zawartość popiołu (X_1) obliczyć w procentach (m/m) wg wzoru

$$X_1 = \frac{m_1}{m_2} \cdot 100 \quad (1)$$

w którym:

m_1 — masa pozostałości po wyprażeniu, g,

m_2 — masa próbki oleju talowego, g.

5.4.2.7. Dopuszczalna różnica między wynikami równoległych oznaczeń nie powinna przekraczać 0,05%.

5.4.2.8. Wynik. Za wynik końcowy należy przyjąć średnią arytmetyczną wyników dwóch oznaczeń obliczoną z dokładnością 0,01%.

5.4.3. Oznaczanie substancji nie zmydlających się

5.4.3.1. Zasada oznaczania polega na zmydleniu kwasów zawartych w próbce oleju talowego alkoholowym roztworem wodorotlenku potasowego, ekstrakcji eterem naftowym i po odparowaniu eteru — oznaczaniu grawimetrycznym pozostałości.

5.4.3.2. Odczynniki

a) Alkohol etylowy wg PN-75/A-79526, roztwory: 90%(V/V), 70%(V/V) i 50%(V/V).

b) Eter naftowy, temperatura wrzenia $40 \div 60^{\circ}\text{C}$.

c) Fenoloftaleina wg PN-81/C-06501.

d) Wodorotlenek potasowy, $c(\text{KOH}) = 2 \text{ mol/l}$ w 96%(V/V) alkoholu etylowym.

5.4.3.3. Przyrządy

a) Kolba stożkowa pojemności 250 ml.

b) Chłodnica zwrotna.

c) Rozdzielacz pojemności 500 ml — 3 sztuki.

5.4.3.4. Wykonanie oznaczania. Do kolby odważyć 5 g oleju talowego z dokładnością do 0,001 g, następnie dodać 25 ml roztworu alkoholowego wodorotlenku potasowego wg 5.4.3.2 d) i roztwór gotować pod chłodnicą zwrotną w ciągu 90 min. Po ostudzeniu dodać 25 ml wody destylowanej i roztwór przenieść ilościowo do rozdzielacza, przepłukując 50 ml 50%(V/V) roztworem alkoholu wg 5.4.3.2a). W rozdzielaczu wytrząsać z 50 ml eteru naftowego wg 5.4.3.2b).

Warstwę alkoholową spuścić do drugiego rozdzielacza i znów wytrząsać z 50 ml eteru naftowego. Tę samą czynność powtarzać w trzecim rozdzielaczu.

Połączone roztwory eterowe przemyć trzykrotnie 50%(V/V) roztworem alkoholu, porcjami po 25 ml. Alkohol z ostatniego przemycia rozcieńczyć potrójną ilością wody destylowanej, po czym dodać parę kropeł roztworu fenoloftaleiny.

Jeśli wystąpi czerwone zabarwienie, ponownie przemywać, aż roztwór alkoholowy z przemycia nie będzie barwił fenoloftaleiny. Roztwór eteru naftowego przelać do zważonej kolby pojemności 250 ml, następnie oddestylować na łaźni wodnej, a pozostałość w kolbie suszyć w suszarce w temperaturze $103 \pm 2^{\circ}\text{C}$.

Suszenie prowadzić tak długo, aż różnica między dwoma kolejnymi ważeniami nie będzie przekraczać 0,01 g.

5.4.3.5. Liczba oznaczeń. Należy wykonać co najmniej dwa oznaczenia.

5.4.3.6. Obliczanie wyników. Zawartość związków nie zmydlających się (X_2) obliczyć w % wag. wg wzoru

$$X_2 = \frac{(m_1 - m_2) \cdot 100}{m} \quad (2)$$

w którym:

m_1 — masa kolby z osadem, g.

m_2 — masa kolby pustej, g.

m — masa oleju, g.

5.4.3.7. Dopuszczalna różnica między wynikami dwóch równoległych oznaczeń nie powinna przekraczać 0,01 g.

5.4.3.8. Wynik. Za wynik końcowy należy przyjąć średnią arytmetyczną wyników oznaczeń obliczonych z dokładnością do 0,1%.

5.4.4. Oznaczanie liczby kwasowej wykonać wg PN-79/C-04283, stosując:

a) alkohol etylowy i toluen (1+2) jako rozpuszczalnik oleju talowego,

b) 2-3 g odważka oleju talowego,

c) wodorotlenek potasowy do miareczkowania, $c(\text{KOH}) = 0,5 \text{ mol/l}$.

5.4.5. Oznaczanie zawartości kwasów żywicznych

5.4.5.1. Zasada oznaczania polega na estryfikacji kwasów tłuszczowych zawartych w oleju talowym alkoholem metylowym i odmiareczkowaniu wolnych kwasów żywicznych alkoholowym roztworem wodorotlenku potasowego ściśle 0,5 mol/l.

5.4.5.2. Odczynniki

a) Alkohol metylowy cz.d.a. lub cz.

b) Wodorotlenek potasowy, $c(\text{KOH}) = 0,5 \text{ mol/l}$ w alkoholu etylowym.

c) Błękit tymolowy, wg PN-81/C-06501.

d) Mieszanina estryfikująca: zmieszać 2,5 ml stężonego kwasu siarkowego cz.d.a. (1,83) z 100 ml alkoholu metylowego.

5.4.5.3. Przyrządy

a) Chłodnica zwrotna.

b) Łaźnia wodna.

c) Kolba stożkowa ze szlifem pojemności 250 ml.

d) Naczynko wagowe.

e) Zestaw do potencjometrycznego miareczkowania lub mikrobiureta.

5.4.5.4. Wykonanie oznaczania. W kolbie stożkowej umieścić 0,5 ÷ 0,8 g badanej próbki zważonej z dokładnością do 0,0001 g, dodać 5 ml mieszaniny estryfikującej, podgrzać na łaźni wodnej pod chłodnicą zwrotną do wrzenia i utrzymać w stanie wrzenia w ciągu 5 min.

Następnie próbkę schłodzić, rozcieńczyć 5 ml alkoholu metylowego, dodać kilka kropeł błękitu tymolowego i miareczkować roztworem alkoholowym, ściśle 0,5 mol/l wodorotlenku potasowego do zmiany barwy, początkowo z czerwonej na żółtą, a następnie z żółtej na niebieską.

Dopuszcza się również możliwość miareczkowania metodą potencjometryczną po estryfikacji. Za zakończenie miareczkowania należy przyjąć przegięcie krzywej miareczkowania w zakresie pH = 4 i $10 \div 12$.

5.4.5.5. Liczba oznaczeń. Należy wykonać co najmniej dwa równoległe oznaczenia.

5.4.5.6. Obliczanie wyników. Zawartość kwasów żywicznych (X_3) należy obliczyć w %(m/m) wg wzoru

$$X_3 = \frac{3,024 \cdot (V - V_1)}{m} \quad (3)$$

w którym:

V — objętość roztworu ściśle 0,5 mol/l wodorotlenku potasowego zużyta na miareczkowanie próbki przy zmianie barwy wskaźnika z czerwonej na niebieską lub przy pH $10 \div 12$ podczas miareczkowania potencjometrycznego, ml,

V_1 — objętość roztworu ściśle 0,5 mol/l wodorotlenku potasowego zużyta na miareczkowanie próbki przy zmianie barwy wskaźnika z czerwonej na żółtą lub przy pH = 4 podczas miareczkowania potencjometrycznego, ml,

m — masa próbki, g.

5.4.6. Oznaczanie zawartości kwasów mineralnych

5.4.6.1. Zasada oznaczania polega na ekstrakcji wodą próbki oleju talowego i odmiareczkowaniu rozpuszczonych w wodzie kwasów roztworem ściśle 0,1 mol/l wodorotlenku potasowego wobec czerwieni krezolowej.

5.4.6.2. Odczynniki

- Czerwień krezolowa wg PN-81/C-06501.
- Wodorotlenek potasowy $c(\text{KOH}) = 0,1 \text{ mol/l}$.

5.4.6.3. Przyrządy

- Biureta pojemności 10 ml.
- Kolba stożkowa pojemności 500 ml.
- Łaźnia wodna.
- Pipeta pojemności 50 ml.

5.4.6.4. Wykonanie oznaczania. Odważyć 100 g oleju talowego z dokładnością do 0,1 g. Próbkę zmieszać ze 100 ml wody destylowanej, przenieść ilościowo do kolby stożkowej i podgrzać na łaźni wodnej do temperatury 80°C.

Po starannym wytrząśnięciu zawartości kolby, próbkę umieścić w zaciemnionym miejscu w temperaturze 60°C do rozdzielenia się warstw.

W przypadku niecałkowitego rozdzielania się warstw do próbki dodać 5 ÷ 10 g soli kuchennej. Po schłodzeniu zawartości kolby do temperatury 20°C pobrać pipetą 50 ml warstwy wodnej i miareczkować roztworem wodorotlenku potasowego o stężeniu ściśle 0,1 mol/l wobec 4 kropli czerwieni krezolowej do zmiany barwy z żółtej na czerwoną.

5.4.6.5. Liczba oznaczeń. Należy wykonać co najmniej dwa równoległe oznaczenia.

5.4.6.6. Obliczanie wyników. Zawartość kwasów mineralnych (X_4) w przeliczeniu na kwas siarkowy obliczyć w $\%(m/m)$ wg wzoru

$$X_4 = \frac{0,98 \cdot V}{m} \quad (4)$$

w którym:

V — objętość ściśle 0,1 mol/l roztworu wodorotlenku potasowego zużytego na zmiareczkowanie próbki, ml.

m — masa próbki, g.

5.4.7. Oznaczanie lepkości względnej metodą Englera wykonać wg PN-77/C-04014, przeprowadzając pomiar w temperaturze 95°C.

5.5. Interpretacje wyników badań. Wartości liczbowe występujące w normie oraz wyniki obliczeń należy interpretować zgodnie z PN-70/N-02120 p. 3.3.2.

5.6. Ocena wyników badań. Partię oleju talowego należy uznać za zgodną z wymaganiami normy, jeżeli wszystkie badania dadzą wyniki zgodne z rozdz. 3.

5.7. Zaświadczenie o wynikach badań. Do każdej partii wysyłanego oleju talowego producent jest obowiązany wystawić i przesłać odbiorcy atest kontroli jakości zawierający wyniki badań i stwierdzający zgodność z wymaganiami wg rozdz. 3.

K O N I E C

INFORMACJE DODATKOWE

1. Instytucja opracowująca normę — Instytut Chemii Przemysłowej, Warszawa.

2. Istotne zmiany w stosunku do BN-80/7313-02. Wprowadzono:
— podział na trzy gatunki oleju talowego.
— oznaczanie lepkości.

3. Normy i dokumenty związane

PN-75/A-79526 Spirytus rektyfikowany butelkowany

PN-77/C-04014 Przetwory naftowe. Oznaczanie lepkości względnej lepkościomierzem Englera

PN-79/C-04283 Tłuszcze techniczne. Oznaczanie liczby kwasowej i neutralizacji

PN-67/C-04500 Produkty chemiczne. Wytyczne pobierania i przygotowywania próbek

PN-83/C-04523 Oznaczanie zawartości wody metodą destylacyjną

PN-81/C-06501 Analiza chemiczna. Przygotowanie roztworów wskaźników

PN-74/C-60008 Próbniki do pobierania próbek produktów bezkształtnych

PN-70/N-02120 Zasady zaokrąglania i zapisywania liczb

PN-85/O-79252 Opakowania transportowe z zawartością. Znaki i znakowanie. Wymagania podstawowe

Przepisy transportowe dotyczące materiałów nie zagrażających bezpieczeństwu:

Ustawa z dnia 15 listopada 1984 r. — Prawo przewozowe (Dz. U. nr 53, poz. 272 z 1984 r.)

Regulamin Przedsiębiorstwa PKP o ładowaniu i zabezpieczeniu przesyłek towarowych (Dz. TiZK nr 9 poz. 68 z 1985 r.)

Przepisy o ładowaniu wagonów towarowych. Załącznik II do Umowy o wzajemnym użytkowaniu wagonów towarowych w komunikacji międzynarodowej (RIV) (Dz. TiZK nr 15, poz. 119 z 1981 r.) wraz z późniejszymi zmianami

Zarządzenie Ministra Komunikacji z dnia 7 marca 1963 r. w sprawie ładowania samochodów ciężarowych i przyczep (Mon. Pol. nr 24, poz. 123 z 1963 r. i nr 35, poz. 250 z 1968 r.)

4. Symbol wg SWW — 1249-560.

5. Autorzy projektu normy — mgr inż. Wiesława Walisiewicz-Niezbalska, Instytut Chemii Przemysłowej, Warszawa.